

САБОРНИК ЕПАРХИЈЕ ЗАХУМСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКЕ И ПРИМОРСКЕ
Издаје ЗХиП ЕПАРХИЈА, Манастир ТВРДОШ - Требиње
ВАСКРС, година 13 / број 38, 2006

СВЕТОГ МАКСИМА,
МОНАХА И ИСПОВЕДНИКА*

КРАТКО ТУМАЧЕЊЕ МОЛИТВЕ ОЧЕ НАШ (УПУЋЕНО) ЈЕДНОМЕ ХРИСТОЉУПЦУ

Примисмо самога богочуваног ми господина (δεσπότην = *владика*) дошавшег (нам) кроз славно своје писмо, који је (иначе с нама) свагда присутан, те уопште не може духом отићи (од нас), него, богатством врлине (своје) и логосом (=разлоом) који Бог даде природи, већ не одбија да богоподражавајуће општи са служитељима својим. Зато, удививши се величини тог снисхођења његовог, помешах страх према њему са топлом жељом (πόθος=љубављу према њему),¹⁾ и од обадвога, од страха и жарке жеље, једну љубав

*) Доносимо превод Светомаксимовог Тумачења Молитве *Оче наши*, капиталног дела (упућеног једном угледном хришћанину) овог великог Светог Оца Цркве, Богослова и Исповедника Тајне Свете Тројице и Тајне Христа Богочовека. Најкраће треба рећи: да је ово најдубље тумачење *Оченаша* у читавој древној и новијој хришћанској егзегези. Свети Максим на јединствено дубок и широк, а сасвим изворан начин сагледава у тој *Молићви Господњој* - нашој молитви Богу Оцу којој нас је сам Господ Христос научио и дословно је нама предао (Матеј 6,9-13) - сажету Тајну = Истину наше Хришћанске, Православне, Светотројичне и Христолошке вере, и нашег у Христу и по Христу живота и вечног спасења и обожења. - Овде доносимо само 1. део тумачења, а у следећем броју *Вигослова* Донећемо и 2. део. - Наслов и текст је по најстаријим грчким рукописима (према новом критичком издању: *Maximii Confessoris, Opuscula exegetica duo, ed. Peter van Deun, CCSG / Vgerols-Turnhout 1991*, vol. 23, 27-73. Видети и PG 90, 872-909; и такође: *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, Ἀθήναι. 1958, τ. Β'*, 187-202). Придодали смо и *Схолије* на поједина тежа места (сачуване у рукописима; неке од њих потичу од самог Св. Максима), а у обзир смо узели и савремене новогрчке и руске преводе. Наше *најомене* су само оне најнужније.

1) Богатство грчког језика, и посебно језика Св. Максима, користи овде и даље више Израза за *љубав*: πόθος = *жарка жеља* (=љубав, без похоте), ἀγάπη= *љубав чиста/несебична/некористољубива* (мало даље рећи ће за такву љубав: *божанска љубав*), στοργή = *срдачна/материнска/нежна љубав*. Постоји још и φιλία = *пријатељска љубав*; и такође ἔρως = *еројска љубав*.

(ἀγάπην) изградих, састављену од стидљивости и наклоности (δι' αἰδοῦς καὶ εὐνοίας), да не би ни страх, обнажен од топле жеље, постао мржња; нити жарка жеља, не имајући спојени (са собом) мудри страх - (постала) презрење. Него (тако): да се љубав (ἢ ἀγάπη) покаже да је она унутрашњи закон срдачности (στοργή), који (закон) све што је по природи сродно усваја као своје. наклоношћу савлађује мржњу, а стидљивошћу далеко одгони презрење.²⁾

Тај страх, велим, познавши да је он, већма од свега (другога), чиниоц божанске љубави (συστατικόν της θείας ἀγάπης), блажени Давид вели: „*Сѣрах Госѣодњи је чистѣ, осѣјаје у век века*”(Пс.18,10), јасно познавши да је он (=сѣрах Госѣодњи) нешто друго од онога страха кога сачињава бојазан казне због преступа. Јер овај (=људски сѣрах) бива споља, и са присуством љубави сасвим ишчезава, као што негде у речима својим показује велики Јеванђелист Јован, говорећи: „*Љубав изѣони сѣрах најоље*”(1Јн. 4,18); док онај (=сѣрах Госѣодњи) по природи карактерише закон истинске срдачности (στοργή), стидљивошћу очувавајући до века Светитељима - и међу собом и према Богу - савршено непропадљив став и начин љубави (τον τής ἀγάπης θεσμόν τε καὶ τρόπον).

Тако, дакле, и ја, како рекох, сарастворивши страх са жарком жељом (πόθω) према господину моме, до данас сам тај закон љубави држао: стидљивошћу се уздржавајући да пишем, да не би дао места презривости; а наклоношћу сам покретан на писање, да потпуно одустајање од писања не би било сматрано за мржњу. А пишем ово јер ми је заповеђено да то чиним; и (пишем) не све што ја мислим - „*јер мисли су људске ѣлашљиве*”, сходно Св. Писму (Прем.Сол.9,14), - него оно што саветује (βούλεται) Бог и што Он благодаћу даје за настанак кориснога. Јер „*саветѣ (βουλή) Госѣодњи,*³⁾ вели Давид, *осѣјаје до века, и мисли срца Њеѣовоѣ (остају) из нарашѣјаја у нарашѣјај*”(Пс.32,11).

А *саветѣ*ом Бога и Оца вероватно је (Давид) назвао онај неизрециви *квносис* (την κένωσιν = *умањење/снисхођење* - Фил.2,7) Јединороднога Сина ради обожења наше природе, по којем (савету /Ис.9,6/ Бог) има

2) Лепота и тананост духовног односа Св. Максима према својем адресату „*једноме Хрисѣолуѣцу*” - очигледно некоме од угледних хришћана (вероватно на вишем положају), који му се обратио за дубље објашњење Молитве *Оче наш* - показује да смирени и сасвим искрени однос према другом човеку прожет је и *сѣрахоѣошѣовањем* и љубављу, тј. и смерношћу и смелошћу, што Св. Максим додатно објашњава: да такав треба да је и наш однос према Богу: истовремено пун и *сѣраха* Божијег (= *блаѣобојазносѣи, ѣѣеѣеша*) и пуне *вере* и љубави према Њему. Данашњи човек изгубио је обоје, или је науравнотежено пренагласио једно од тога двога, зато ни једно ни друго не доживљава дубоко и искрено, те је или у паници или је дрзак.

3) Схолија на маргини рукописа: „Код Бога је једно исто *саветѣ* и *хшење*” (βουλή καὶ βούλησις).

обухваћен конач свих векова; док *мислима срца Њеїова* (назива; оне логосе (=Божанске разлоїе=залоїе=їринциїе) Промисла и Суда (τους της προνοίας και της κρίσεως λόγους), по којим логосима Он наш садашњи и будући живот, као различите нараштаје, мудро изводи (διεξάγει = *руководи*), додељујући свакоме одговарајући начин деловања.

Ако је пак дело Божанског *савеїа* - обожење наше (људске) природе (ή της ημετέρας φύσεως θέωσις), а Божанских *мисли* је циљ довођење до краја (свега) онога што изискује живот наш, дакле је корисно да и познамо и чинимо (γνώναί τε και πράξει = *сїознамо и їпрактикујемо*), и тако како је потребно опишемо, смисао (τήν δύναμιν = *моћ, силу, садржај*) Господње Молитве.⁴⁾ А пошто је и мој господар, пишући мени, служи своме, од Бога покренут, нарочито споменуо ту Молитву, чинећи је нужно предметом мојих речи, зато молим Господа (Христа), Учителја ове Молитве, да ми отвори ум за схватање тајни садржаних у њој, и дадне (ми) саодговарајућу реч ради изјашњења схваћенога.

Јер (ова Молитва), по обухватности, има мистички скривен циљ у исказаним (у њој) речима; или, тачније речено, јасно проповедан циљ онима који су дубокога ума.⁵⁾ Јер свега онога, чега је кроз тело Своје, понизивши се Логос Божији, сам постао Самоделатељ (διά σαρκός γέγονεν αὐτοῦργός κενωθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος), реч ове Молитве има мољење (αἰτησὶν = *їрозбу, искање*) тога, учећи нас да се усвајају она добра којих једино Бог и Отац, кроз Сина природно посредујућег, Духом (Својим) Светим, Јесте истински Дародавац. Јер, по Божанском Апостолу, „*їосредник Боїа и људи јесїе Госїог Исус Хрисїос*"(1Тим.2,5), приводећи људе измирене Оцу, кроз Духа, у Себи, за које је, и ради којих је, непроменљиво постао човек. И (тако) Он многих - толиких многих да њихово мноштво и величину није никада могуће по мери речју обухватити - Сам постаје Самоделатељ и Учител нових тајни (καλῶν μυστηρίων αὐτοῦργός γίνεται καὶ διδάσκαλος).

4) Дубина мисли, и још пре тога, благодатног животног опита (=искусїва) и богословља и подвигословља Св. Максима садржана је у овој краткој, али пребогатој реченици. О његовом схватању нашег обожења у Христу говориће Светитељ и даље у тексту (као и у *Одїоворима Таласију* 59 и 60, в. *Видослов*, бр 35 и 36). Овде наглашавамо изразе „*да їознамо и чинимо, їе їако како їреба оїишемо*" Молитву Господњу, тј. објаснимо другима из сопственог искуства и праксе, практиковања и остварења *ооо Молиїве* и њеног пребогатог садржаја. Као што ће читаоци даље видети, заиста нико пре није овако дубоко протумачио Молитву Господњу *Оче наш* као Св. Максим Исповедник, који у њој сагледава и излаже и Тријадолошку, и Христолошку, и Пневматолошку, и Сотериолошко-еклисиолошку, и Есхатолошку *динамику*, карактеристичну за читаво Православље (за разлику од западних теолога, који у овој *Молиїви* најчешће виде само обичне утилитарне, световно-социјалне димензије).

5) Песнички таленат Св. Максима видан је и у ритму ове реченице, где се изрази *скривен и їроїоведан* римују: κερκρμїεїον... κηρρτїεїον.

Од тих тајни, њих седам на броју, општијих од осталих, које ту Молитву показују као изузетну по честољубивости (=дарежљивосѣи), Он дарује људима. А тих (седам тајни) силу (τὴν δύναμιν = *моћ и смисао*), као што рекох, мистички садржи главни циљ ове Молитве, (а то су следеће тајне): богословље (=истинско боіоіознање), усиновљење (Богу) благодаћу, једнаку част (људи) са Анђелима, учешће (наше) у вечном животу, воспостављање (наше) природе бестрасно устремљене према себи, уништење закона греха, и укидање тираније Лукавога који је обманом овладао нама.⁶⁾

Погледајмо, зато, истину (свега овога) реченога.

(1.) Богословљу научава Син Божији оваплоћаван, јер у Себи показује Оца и Духа Светога. Јер сав Отац беше у Сину, и сав Дух Свети суштински беше потпуно у свему Сину и када се Он оваплоћавао; али Отац (беше присутан) благоволећи, а Дух сарађујући Сину самозелајућем (αὐτοσυροῦντι) оваплоћење. Јер Логос остаде са Умом (=Оцем) и Жив (=са Духом), и никоме другоме уопште не беше по суштини сместив, осим једино Оцу и Духу, и када је из човекољубља учинио сједињење са телом (људским) по Ипостаси (=у Својој Личносѣи).

(2.) А усиновљење Он даје, дарујући одозго натприродно кроз Духа благодатно рођење (=іреіорођење), којег са Богом чува и одржава слободна воља рађаних (των γεννωμένων = *іреіорађаних људи*), прихватајући истинским расположењем дату благодат (Божију), и практиковањем заповести пажљиво украшавајући ту благодаћу дату лепоту.⁷⁾ И (притом човек) пражњењем од страсти (=іреших сѣања) онолико усваја Божанство, колико је Бог Логос (=Христос),

6) Грчки изрази ових *седам іајни* (које смо ми надаље нумерисали у заградама), тј. седам *Божјих дарова* нама људима у овој Молитви, гласе: θεολογίαν, υіοθεσίαν εν χάριτι, іσοτιμίαν τήν προς αγγέλους, αіδιου ζωής μετοχήν, φύσεως άπαθώς προς έαυτήν νεουόσης άποκατάστασιν. τοῦ νόμου της αμαρτίας κατάλυσιν. και της τοῦ κρατήσαντος ημῶν δι' άπατης πονηροῦ τυραννίδας καθαίρεσιν. - Ових седам *іајни* уствари су изражене кроз *седам ірозби* = *молби* у Молитви Господњој, како Максим даље тумачи. - Наиме: 1) *боіословље*: „да се свети Име Твоје" (које *Име* је Син); 2) *усиновање* благодаћу (Св. Духа): „да дође Царство Твоје" (које *Царсѣво* је Св. Дух); 3) *изједначења іо часѣи са Анђелима*: „да буде воља Божја и на земљи (међу људима) као што је на небу (међу Анђелима); 4) *учешће у вечном животоу*: „хлеб наш насушни (=вечни) дај нам данас"; 5) *васіосѣављање ірироде бесірасно наклоњене ірема себи* (= измирење људи): „опрости нам грехе наше као што и ми опраштамо дужницима својим"; 6) *уништење закона іреха*: „не уведи нас у искушење" (тј. у грех); 7) *укидање іираније Лукавоіа који је обманом овладао нама*: „избави нас од Лукавога" (од злога=Ђавола). - Ово ће све Св. Максим на крају свог тумачења, у закључку, опет сажето поновити, као што ћемо то видети.

7) Лаконском краткоћом Св. Максим овом полуреченицом исказује однос и сарадњу дариване Божје *блаіодаіи* и човечје *слободне воље*: ново рођење човека у Христу дарује се натприродно Богом (укрштењу), и одржава се опет Богом кроз искрену слободну вољу и расположење; не пасивно, него активно, подвигом, кроз творење Христових заповести, чиме се дата човеку *боіолеіоіа* одржава и развија. То је, укратко, православни *синерізам* у хришћанском животу и спасењу. То је светоотачко *свешоіајинсѣво* и *іодвижншиіво*, или, по речима О. Јустина Ђелијског: сједињење Св. Тајни и Св. Врлина.

добровољно Себе по домостроју спасења испразнио од Своје савршене славе и истински постао и био човек (као ми).⁸⁾

(3.) А једнаке по части Анђелима учинио је (нас) људе не само тиме што је „измирио крвљу крста Своја оно што је на небу и оно што је на земљи”(Кол.1,20), и уништио непријатељске силе (=демона) које су испуњавале место између неба и земље, показавши да је састављен један свечани Сабор(σαν πανήγυριν, тј. **Црква**) земаљских и небеских Сила (Јевр.12,23) у односу на раздавање Божанских дарова, пошто људска природа с радошћу, по једној и истој вољи са Вишњим Силама (=Анђелима), заједно прославља славу Божију; него и што је, после испуњења Домостроја спасења за нас, Он, узневши се са узетим (нашим) телом, Собом сјединио небо и земљу, и умним (=духовним=Анђелским бићима) сјединио чулна (=шелесна бића=људе), и једну је показао (сву од Њега) створену природу по крајевима својих делова, повезивану са собом по врлини (=по бојоујодном живоју) и по познању Првога Узрока (=Боја Творца). Показујући (тако), мислим, оним што је Он (=Христос) мистички свршавао: да је логос (=Божанска словесност = умност, смисаоност) - сједињење раздљених, а алогосност (=бесловесност, неразумност, обесмишљење) - раздљенење сједињених; и да се научимо да усвајамо логос (=словесност, умност) кроз праксу (=делатност), да бисмо, не само са Анђелима по врлини, него и са Богом познајно се сјединили кроз одрешење од (свих) постојећих ствари.⁹⁾

(4.) А божанског живота давање Христос остварује чинећи Себе јестивим (ἐδωδιν), како зна Сам Он и они који су од Њега добили такво умно осећање (σίοθησιν νοεράν = духовно чуло), тако да, окушањем те хране (=Хлеба насушног=Причешћа), знају истинским познањем да је блаи (=добар) Госиог (Пс.33,9), те Он божанским садржајем измењује на обожење оне који Њега једу (ποίοτητι θεία προς θεώσιν μετακινών τους εσθιοντας), пошто Он очигледно и јесте и назива се Хлеб живоића и снаге (Божанске) (Јн.6,48).

(5.) А природу васпоставља к себи, не само тиме што је Он, поставши човек, очувао вољу (την γνώμην) бестрасном и непротивном према природи, тако да ни према самим распињачима (Својим) није уопште иступио из Своје по природи основе (добре воље), него је већма изабрао, уместо (Свог) живота - смрт за њих, чиме се

8) Овај својеврсни „реципроцитет” у Оваплоћеном=Очовеченом Спаситељу Христу: колико је Он као Бог постао истински човек, толико ми у Њему постајемо истински „богови по благодати”, тј. синови Божији у Сину Божијем Јединородном, налази се код Светих Отаца од самог почетка Цркве па до данас (Св. Иринеј, Св. Атанасије, Св. Григорије Богослов, Св. Палама, отац Јустин), јер сви они говоре и сведоче: „Бог се оваплотио, Да би се човек обожио!” Или: „Бог је постао човек, да би човек постао бог по благодати!”

9) Смисао је: не бежање од тела и материје, него богоцентричност свега, тј. тек у Богу, а не у створењима, бива сједињење свега, духовног и материјалног.

показује и добровољност страдања, потврђиваног човекољубивим расположењем Страдајућег, - него је и непријатељство укинуо, приковавши на крст рукописаније (=меницу) греха наших (Кол.2,14), због којег (греха) је природа људска имала непомирљиви рат са собом; и позвавши оне далеко и оне близу, то јест оне под законом и оне изван закона, и разрушивши зид преграде, то јест закон заповести објаснивши учењем, обојицу је саздао у једнога новог човека, чинећи мир, и Собом измирујући са Оцем и међусобно нас (Еф.2,13-17), који више немамо вољу (την ἰσχύην) супротстављану логосу природе, него смо како природом тако и вољом постали непроменљиви.¹⁰⁾

(6.) Постављајући и чинећи пак **природу чисту од закона греха**

(Рм.7,25; 8,2), Христос није допустио да задовољство (=уживање) претходи Његовом ради нас оваплоћењу, јер је на преславан начин (Његово) зачеће било бесемено, и рођење нетљено изнад природе, пошто је рођени Бог кроз рађање пристегао утроби (Дјеве) свезе девичанства већма од природе, и свецелу природу Он ослобађа од тираније владајућег закона - чулним умртвљењем удова на земљи - у онима који то хоће и који подражавају Његову добровољну смрт. Јер, тајна спасења је оних који хоће, а не оних присиљаваних.¹¹⁾

(7.) А **уништење тираније Лукавога**, који је обманом овладао нама, чини (Христос): истичући као оружје против њега тело (људско), побеђено у Адаму, и (њиме=*шело*) побеђујући ђавола; да покаже њега (=шело), које је раније уловљавало (људе) на смрт, (сада) оно бива уловљујуће за уловитеља, и природном смрћу уништавајуће његов (ђавољи=грешни) живот; и поставше оно њему (=ђаволу и *треху*) отров, Он, као Имајући моћ над смрћу, успео је да све које је ђаво (смрћу) прогутао, натраг избљује (тј. поврати), и живот роду људском (дарује), те тако сву природу (људску), као тесто, покрене напред ка васкрсењу живота, за које (васкрсење живота) Логос понајвише, будући Бог, постаје човек - ваистину чудесна ствар и догађај! - и добровољно прима смрт тела (ради нас). Свега тога, како рекох, наћи ће се да садрже прозбу (=искање=*мољење*) речи ове молитве (*Оче наш*).

•

Јер, *Оца* и *Име* Оца говори (ова Молитва), и одмах молећег представља да је он благодаћу *син* тога Оца.

10) Св. Максим разликује *логос* *природе* (=Богодани *разло* или *принцип* усађен у саму природу) и *вољу* (ἰσχύη) као начин (τρόπος) или покрет (κίνησις), тј. као *деловање* слободне воље разумног бића људског. Грех се пројављује у разлазу и сукобу *воље* (=самовоље) и Богодане логосне природе.

11) Буквално: „Јер хотећих, а не тиранисаних је тајна спасења“. Израз је Св. Григорија Богослова. Тај израз показује супротност Царства Божијег тиранији ђаволовој.

Тражи (даље): да једне *воље* буду они на небу и на земљи,
Заповеда (затим) да се иште *Хлеб насушни*.

Узакоњује измирење са људима, и *оирашијањем* и добијањем опроштаја спаја самој себи природу (људску), не расецану (више) разликом хтења (тј. разних произвољења)

Учи да пе молимо за не упадање у *искушење*, као у закон греха, и поучава да се *избавимо од Злоја*.

Јер је требало да Самоделатељ и Давалац добара (Логос-Христос) буде и Учитель, Који ученицима, који верују у Њега и подражавају Његово живљење у телу, дарује речи ове Молитве (*Оче наш*) као упутства живота, којима најављује, у Њему предпостојеће по виду (кат' εἶδος), скривене ризнице мудрости и знања (Кол.2,3), водећи тиме стремљење молитеља ка задобијању тих ризница

Зато је, мислим, Логос (Христос) назвао ову (Своју) науку *молишвом*, пошто она има прозбу (=искање) даваних од Бога по благодати дарова људима. Јер, тако су богонадахнути Оци наши говорили изричито о молитви, рекавши: да је молитва *џрозба* (αἴτησιν=искање) онога што Бог, на Себи доличан начин, даје људима; као што су и *завейи* (назвали) *завейовањем* (τὴν εὐχὴν, ὑπόσχεσιν), то јест *обећањем* онога што људи који искрено служе приносе Богу, наводећи (Св. Оци) често да (Свето) Писмо посведочује њихову реч (=огредбу), као што је, на пример, речено за *молишву-завейи*: „Помолите се (=завейујте се), и подајте (то заветовано) Господу Богу вашем" (Пс.15,12). И: „Што сам обећао (у молитви) - даћу Теби, Спасу мојем, Господу" (Јн.2,11). И опет о *молишви* (као *џрозби*) оно: „И *џмоли св Ана* Господу, говорећи: Господе Адонај, Боже Саваоте, ако послушавши услишиш слушкињу Твоју, и даш ми плод утробе" (1Цар.1,10-11). И: „*Помоли се* Језекија, цар Јудејски, и Исаија, син Амосов, пророк, Господу" (2Дневн.32,20). И: „А ви кад се *молише*, говорите: Оче наш, Који си на небесима" (Мт.6,9), као што је Господ рекао ученицима.

Тако да заветовање (τὴν εὐχὴν) може бити: проглашено држање заповести по хтењу (=слободној вољи) онога који се заветује, док *молишва* (τὴν ττροσευχὴν) јесте прозба (=искање) за присаједињење молиоца томе што је добро одржао. Или боље: *завейовање* је подвиг врлине, који подвиг Бог, кад (Му) се приноси, врло омиљено прима; док је *молишва* награда врлине, којом Бог веома радосно узвраћа (подвижнику).

Пошто је, дакле, показано да је *молишва* - искање добара која је самоделатно учинио оваплоћени Логос (Христос), истичући напред (пред нас) Самога Логоса, Учитеља молитве, осмељујући се Наступајмо даље, проучавајући (*ὑμνασαντες=увезбавајући*) сваке

изреке смисао и значење, колико је то могуће нашим созерцањем, како Сам Логос уобичајава да корисно дарује, и даје нам да у себе сместимо силу мисли тога што је говорено.

Оче наш, Који си на небесима, да све свети Име Твоје, да дође Царство Твоје.

Господ одмах учи да молитељи овим (речима) одговарајуће започињу теологију (=богословљење, боіογνωσθη), и тајноводствује (их) (=υποσχεθη их у ѡψαјну) у начин постојања¹²⁾ Творачког Узрока (свих) постојећих ствари, будући Сам Он (=Χριστος) Узрочник по суштини постојећих ствари (των οντων).

Јер речи ове молитве објављују Оца, и Име Очево, и Царство Очево, да би се од самог почетка (молитве) научили поштовати и призивати обожавати (σεβειν, επικαλεσθαι τε και προσκυνην) Једноначалну Тројицу. Јер Име Бога и Оца суштински постојеће јесте - Јединородни Син; и Царство Бога и Оца суштински постојеће јесте - Дух Свети. Јер оно што Матеј овде назва Царством (Мт.6,10), други од Јеванђелиста другде назва Духом Светим, говорећи: „*Да дође Дух Свети, и очисти нас!*“ (Лк.п,2).¹³⁾

Јер Отац нема пристечено *Име*, нити пак замишљамо *Царство* као накнадно Му сагледавано (тј. придодано). Јер, Он није започео бити, да би започео бити Отац или Цар, него свагда јесте (αει ον), и свагда јесте и Отац и Цар; нити је уопште започео да буде Отац или Цар. А ако свагда јесте (αει ον), свагда јесте и Отац и Цар. Дакле су свагда и Син и Дух Свети суштински сапостојали са Оцем, будући да јесу из Њега, и у Њему јесу природно, изнад узрока и разлога (υπερ αιτιαν και λογον), а не после Њега постали касније због (неког) узрока. Јер однос има силу сапоказивања (η γαρ σχεσις συνεν-δειξεων κекτηται δυναμιν),¹⁴⁾ не дозовавајући да оне стварности, чији *однос* јесте и назива се *однос*, посматрају се једна после друге.

Почињући, дакле, ову Молитву, узводимо се (њоме) да прослављамо Једносуштну и Надсуштаствену Тројицу, као Творачки Узрок нашег постанка. Уз то се још научавамо да објављујемо благодат и усиновљење (Очево) према нама, удостојавани да Њега, по природи Створитеља, благодаћу називамо Оцем; да бисмо,

12) Згуснут текст Св. Максима: καί την προς υπαρξιν της των οντων ποιητικής αιτίας μυσταγωγεί преводив је и овако: „и *уводи у ѡψајну начина υποσхојања* Творачког Узрока свега постојећег“.

13) Такав текст ове прозбе *Оченаша* код Јеванђелиста Луке (11,2) имају два стара рукописа и Свети Григорије Ниски.

14) „*Сапоказивања*“ - συνενδειξεων = „узајамног указивања једнога на другог“ (оних који су у односу. Реч и појам σχεσις = *однос* код Св. Максима има шире и дубље значење него само обичан *однос* (за који он има други израз: εμφειεια), тј. *однос-схесис* значи **имање заједно** нечега са неким (*однос-схесис* потиче од глг. εχειν, σχειν).

чествујући (са страхопоштовањем) назвање Родитеља (нашег) по благодати, старали се да у животу оглашавамо карактерне црте родитеља, освећујући Његово Име на земљи, и уподобљавајући се Оцу (πατρῴζοντες),¹⁵⁾ показујемо се као деца (Његова) кроз дела, и кроз оно што мислимо или чинимо величамо самога Самоделатеља усиновљења, природнога Сина Очевог (Христа).¹⁶⁾

А освећујемо Име Небескога по благодати Оца, тиме што умртвљујемо материји склону (=ιρисӣрасну) жељу, и очишћујемо се тлетворних (=ῑрулих) страсти, јер освећење јесте - потпуна непокретност и умртвљење чулне жеље, у које (освећење) кад достигнемо, укроћујемо непристојна распаљења гњева, немајући више покрећућу га жељу (=ῑохойу) која га убеђује да се бори за своја уживања, пошто је већ умртвљена по словесној (=λοϊсној=Христ̄овој) светости. Јер је гњев по природи извршитељ жеље (=ῑохойе), те бива да престаје да манита када њу (=ῑохойу) види умртвљену.

С правом, дакле, одбацавањем гњева и похоте, наилази ова, по Молитви, владавина Царства Бога и Оца, јер се (молиоци) по одлагању ових (страсти) удостојавају да говоре: „*Да дође Царство Твоје, ѿо јесӣ Дух Светӣи*“, пошто су речју и понашањем (λόγῳ τε καὶ τρόπῳ = *мишљу и живошом*) кротости постали храм Божији кроз Духа (Светога, Еф.2,21). Јер, вели (Писмо), „*на коме ћу ѿочинутӣи, неѿо на крошком и смиреном, који се боји Мојих речи*“ (Ис.66,2), одакле је јасно да је Царство Бога и Оца смиренних и кротких. Јер вели: „*Блажени крошци, јер ће они наследитӣи земљу*“ (Мт.5,4). Није ову земљу, која по природи заузима средње место у свемиру, Бог обећао као наслеђе онима који Га љубе, ако је истина када говори: „*Јер кад мр̄иви васкрсну, нӣи се жене, нӣи се удају, неѿо су као Анђели на небу*“ (Мт.22,30). И: „*Ходит̄е бла̄ословени Оца мо̄а, наследит̄е Царство које вам је ѿрӣремљено од ѿос̄тања свет̄а*“ (Мт.25,34). И на другом месту опет, другоме који је служио с наклоношћу, вели: „*Ући у радост̄ ѿос̄одара сво̄а!*“ (Мт.25,21). И после Њега, Божански Апостол (вели): „*Јер ће за̄ирубит̄и, и мр̄иви у Христ̄у васкрснуће ѿрви неѿро̄адљиви. Пошом ми живи који смо ос̄тали, заједно са њима бићемо узне̄и на облацима у сусрет̄ Гос̄оду у ваздух, и ѿако ћемо сва̄да с Гос̄одом бит̄и*“ (1Кор.15,52).

Пошто је, дакле, све то тако обећано онима који љубе Господа, ко, везавши ум само за изреку (Светог) Писма, може рећи да је

15) Изразом „да се уподобљавамо Оцу“ превели смо редак грчки израз πατρῴζοντες (=„*оцовс̄ивоватӣи*“), од глг. πατρῴζειν, како бележи ркпс. из 10.в., засведочен код лексикографа Исихија Александријског (5.в.) и после код Св. Максима и код Св. Фотија: τὰ τοῦ Πατρὸς ψρονεῖν (=„*мислит̄и исто̄о ш̄то и о̄тац*“).

16) Христос је *самоделашељ* нашег усиновљења Оцу Шеговом. Овај пасус најбоље показује нераздвојно јединство *он̄иологије* и *е̄шике* код Св. Максима.

небо, и Царство припремљено од постанка света, и тајанствена скривена радост Господња, и стално и нераздвојно пребивање и устаљење са Господом оних достојних, да је то исто са (овдашњом) *земљом*, ако је покретан логосом (=смилом) и жели да буде служитељ логоса (=смила)? Него сада већ мисли да се *земљом* назива чврста и потпуно непомична од добра навика и снага непроменљивости (=иосијаносији) кротких (τῆς τῶν πραέων ἀτρεψίας ἐξίτι καὶ δύναμι), која стално постоји са Господом, и има неизрециву радост, и држи се одувек припремљеног Царства, и удостојавана је оног (блаженог) стајања и поретка на небу, као *звмља* која заузима неко у свемиру средње место по логосу врлине, по којем (логосу) кротки, будући између похвале и покуде, пребива бестрасан, нити се надимајући похвалама, нити се жалостећи покудама (2Кор.б,8). Јер код оних код којих је логос по природи слободан,¹⁷⁾ удаљивши стремљење (τὴν ἐφεσίτι=жељу), не осећа када су узнемиравани нападима, јер је себе успокојио од буре око тога и ка божанској и нерадозналој слободи (ἀπρακτον ἐλευθερίτι = *снџабилној слободи*) преустремиио је сву силу душе, за коју Господ, желећи да пренесе Својим ученицима, вели: „Узмиши *јарам Мој на себе, и научиши се од Мене, да сам Ја крошак и смеран срцем, и наћи ћеш икој душима вашим*” (Мт.11,29), називајући *икојем* моћ Божанскога Царства, које достојнима доноси господство (δεσποτείти), ослобођено сваког робовања.¹⁸⁾

Ако се пак смиренима и кроткима даје неуништива власт бесмртнога Царства, ко је то тако незаљубљен и сасвим Божанских добара нежелатељан (ἀνέραστος καὶ πάντῃ τῶν θείων ἀνόρεκτος αγαθών), да до краја не стреми ка смирењу и кротости, да би постао карактер (тј. *икона*) Божанског Царства, колико је то могуће човеку, носећи у себи заиста природно по суштини Великога Цара Христа неизменљиво по благодати обличје у Духу (Гал.4,19), у којем (Христу), вели Божански Апостол, „*нема мушкоїа ни женскоїа*” (Гал.3,28), то јест нема гњева и жеље, од којих први тирански изгони словесност и избацује ван закона природе разум, а друга чини жељенијим оно што је после ниже од Једног и Једино Жељеног - бестрасног Узрока и Природе (Божанске), и зато ставља тело као нешто жељеније од Духа, и чини угоднијим уживање видљивих ствари од умне славе и светлости (Божанске), идући тако глаткошћу чулне

17) Схолија (на маргини): „Вели: да је логос по природи слободан од похвале и покуде (тј. богодани принцип природе је добар, и не подлеже квалификацијама, јер је он непроменљив), и чини бестрасним (=без греха и ироїадљивосији) онога који изабира да живи једино по њему (=боїоданом лоїосу), убеђујући да се жеља (човекова) одваја од онога што чини душу пропадљивом (тј. од греха и страсти), која (жеља) када се одвоји од материјалних ствари, тада онај који је постао по навици кротак, не доживљава промене нити од похвала нити од покуда”.

18) Запази да је *иосиодсиво* спојено са *слободом* смирења и спокоја.

насладе и одвајајући ум од божанских и сродних (му) умних схватања.

Међутим, логос јединствени (λόγος μονότατος), због богатства врлине, обнажује до краја ум и од саме бестрасне, али ипак природне љубави и расположења према телу - пошто Дух (Свети) сасвим побеђује природу - и убеђује (га) да напусти етичку философију¹⁹⁾ када се треба сјединити са Надсуштаственим Логосом (Христом) простим и неподељеним созерцањем; маде је њему (=уму) природно својствено да лако пребацује и расеча {=усийно размаїра) ствари које временски теку, које (ствари) када надиђе, није разложно да се, као плаштом, оптерећује етичким начином (понашања), он који је постао незадржив у чулним стварима.²⁰⁾

И то јасно показује велики Илија (Пророк), оним што чини, припоказујући праобразно ову тајну: остављајући, кад је био узношен (на небо), плашт (свој), велим за умртвљеност тела, у којој се утврди великолепност етичке украшености, Јелисеју за испомагање духа против сваке противничке силе, и ударац непостојаној и текућој природи, чији је образац био (река) Јордан (4Цар.2,11), да не би задржао ученика (=Јелисеја) при преласку у Свету Земљу, који је (Јелисеј) укротио мутну и клизаву пристрасност за материјално, а он сам ишао је ка Богу слободан, не задржаван везом са ничим од постојећега, будући једноставан по стремљењу и несложен (=їпросї) по слободној вољи, чинећи одлазак ка Простоме по природи (Богу), кроз међусобно повезане опште врлине, које су познајно једна с другом спојене, чинећи (тако) долазак (Богу) као на огњеним коњима.²¹⁾

Јер познаде да се Христовом ученику треба одвојити од неједнаких расположења,²²⁾ чија различитост показује отуђење - пошто разливање крви око срца чини страст похоте, а загревање крви очигледно чини покретање гњева - и достигавши, као онај који у Христу живи и креће се и јесте (Д.Ап. 17,28), од себе је одложио туђе рађање неједнаких, не носећи у себи, као *мушко* и *женско* (Гал.3,28), супротна, као што рекох, расположења тих страсти, да

19) Грчки текст: της ηθικής σχολάσαι φιλοσοφίας = *да се баеи моралним љубомудријем.*

20) Последња реченица, од „логос јединствени“ до краја, врло је згуснута садржајем и преиспуњена дубоким Светототачким схватањима о човеку, његовом уму и логосу, о нижем етичко-врлинском, и вишем, созерцатељном ступњу узношења човека ка сједињењу са Логосом - Христом Богочовеком.

21) Ово је Максимово мистичко-мистагошко тумачење чудесног догађаја са Пророком Илијом и његовим учеником Пророком Јелисејом.

22) Схолија (веров. Максимова) на маргини: „Неједнаким расїоложењима назива оне који душу обликују према себи, то јест покрете гњева и жеље (=їохοїе), од којих треба да је слободан Христов ученик, који се не поводи за покретима крви око срца ка уживааима, нити се загрејаношћу крви око срца подаје гњеву“.

безипостасно (ἀυπλόστατον = *нейос̄тојеће*), пошто је лишено Логоса и Живота (тј. Сина и Духа), те супротностима пада у исто зло са претходним (јелинским схватањем) - у безбожништво, јер једним Лицем ограничава једно Начало, и то такво које без Логоса и Духа постоји, или није Логосом и Духом напоједно (πεποιομένη), не сагледавајући (Јудаизам): какав је (то) Бог који је лишен њих (= *Ло̄оса и Живо̄ӣа*); или како ће Бог заједничити слично словесним бићима која су настала, учествујући у њима (= *ло̄осу и живо̄ӣу*) као у акциденцијама. Од ова два (веровања и учења - јелинског и јудејског), као што рекох, нема уопште ниједно (такво) у Христу,²⁶⁾ него има само схватање (λόγος=наука и веровање) истинитог Благочешћа (εὐσεβεία= *Праве вере*), и чврсти закон мистичке теологије (πάγιος μυστικῆς θεολογίας θεσμός = *стабилно учење шајанс̄ивено̄и бо̄ословља*), те се исповеда Бог (Правога Благочешћа), који одбацује прву (= *јелинску*) науку развлачења (= *ширења*) Божанства, и не прима другу (= *јудејску*) науку сужавања (Божанства), да не би природним мноштвом (богова) било бунтујуће, јер је то јелинско; нити је пак страдално по једности ипостаси, јер је то јудејско, пошто је лишено Логоса и Духа, или је Логосом и Духом (само) напојено, не будући стварно Ум (= *О̄ӣац*) и Логос (= *Син*) и Дух (Свети), - и научава (права Побожност) нас који смо позивом благодати по вери усвојени у познање Истине: да знамо једну Природу и Силу Божанства, то јест: Једнога Бога у Оцу и Сину и Светоме Духу созерцаваног.

То јест: Отац као Један безузрочни Ум суштински постојећи, Родитељ јединога по суштини постојећег беспочетног Логоса (= *Сина*), и Извор јединог Вечног Живота суштински постојећег као Дух Свети. Дакле: у Јединици Тројица, и у Тројици Јединица. Не друга у другој, јер није Тројица као акцидент у Јединици суштини. Или обратно: да је у Тројици (акцидент) Јединица, јер је безкаквоћна (όλοος). Нити као друга и друга, јер се Јединица не разликује по другости природе од Тројице, пошто је Једна и Проста Природа. Нити пак друга покрај друге, јер се Тројица не разликује од Јединице умањењем моћи, или опет Јединица од Тројице. Или да се разликује Јединица од Тројице као нешто заједничко и опште, у којем се само замишљу (ἐπινοία μόνη) сагледавају његови Делови, будући да је истински Самопостојећа Суштина и Сила заиста Самомоћна. Нити је кроз другу друга, јер не посредује однос у ономе што је сасвим Самоисто и Неодносно (τό ταυτὸν πάντῃ καὶ ἑαυτοῦ = *сасвим Себи Идентично и Нерелативно*)²⁷⁾, као узроковано

26) Схолија на маргини: „То јест учење јелинско и јудејско уопште не постоји у Христу, Јер Христово учење је чисто и од јелинског многобоштва, и од јудејског ограничења Једног Бога само у једно лице“.

27) Схолија на маргини: „Јер није по рођењу, или происхођењу, или пројављењу“.

према неком узроку. Нити као друга из друге, јер није Тројица настала произвођењем из Јединице, будућу да постоји Ненастала и Самојављена (*ἀγενητος υπάρχουσα και αὐτέκφαντος*), него је Једна Иста истински Јединица и Тројица, и говорена и поимана: Јединица принципом (=разлојом) суштине, Тројица начином постојања (*τό μεν, τό κατ' οὐσίαν λόγῳ· τό δε, τῷ καθ' ὑπαρξιν τρόπῳ*), Свецела Јединица Она Иста, не раздељивана Ипостасима (=Лицима), и свецела Тројица Она Иста, не сливана Јединицом; да се не уведе раздељењем многобоштво, или сливањем безбоштво, што избегава реч (=наука) по Христу (тј. Хришћанска вера), и (тако) светло се прославља.

А називам *речју* (=науку) по Христу нову проповед Истине, у којој *нема мушкої и женскої* (Гал.3,28; Кол.3.11), - велим за знаке и страдалности природе настале и пропадљиве; *нема Грка ни Јудејца* - (тј.) супротстављених о Божанству речи (=наука, веровања); *нема обрезања ни необрезања* - то јест њима одговарајућих богослужења; јер прво (=обрезање), због симбола Закона, клевета Створитеља као Творца зла; а ово друго (=необрезање), због страсти, обоготворује видљиву природу и побуњује створење против Творца, и једно с другим једнаким злом обоје међусобно води увреди Божанства; *нема Варвара ни Скиѿа* - то јест оно што чини једну природу бунтујућу по слободној вољи против саме себе, по којем (бунту) је у људе ушао противприродни закон међусобног убијања; *ни роба ни слободњака* - то јест раздељивање против слободне воље једне исте природе, чинећи нечасним оно што је по природи једнаке части, имајући за старатеља закон, што има расположење господара као тиранина достојанства иконе (Божје у људима). *Неїо је све и у свему Хрисїос* - због, изнад природе и закона, саздавања у Духу обличја Беспочетнога Царства, које (обличје), како је показано, карактерише смирење и кротост срца, чији спој и састав (ή σύννοδος) показује савршенога у Христу саздаваног (=обнављаної) човека.

Јер сваки смиреноуман, свакако је и кротак; и сваки кротак, свакако је и смиреноуман. Смиреноуман је као знајући себе да има биће (од Бога) позајмљено, а кротак као познајући да му је дата (од Бога) употреба природних сила; и логосом (=словесносићу) даје (тј. користи) те силе ради служења настанку врлина, и потпуно обуставља њихово деловање у чулима (тј. чулно коришћење). И зато, такав је по уму свагда покретљив (*αεκίνητος*) ка Богу, а по чулима уопште се не покреће ни када доживљава све оно што наноси жалост телу, нити траг жалости утискује у душу да би (тима) изменио радостотворно расположење, јер не сматра да га чулни бол лишава (духовног) задовољства. Јер за једино задовољство сматра - саживљење душе са логосом (=смислом), лишење чега јесте бескрајна мука, која физички обухвата све векове. И зато, остављајући тело и све што је тог тела, такав тежи складно

ка божанском саживоту, сматрајући једно за штету, макар и свиме на земљи владао, незадобијање (*ἀποτυχίαν* = промашај) очекиваног по благодати обожења (у Христу).

Зато, очистимо себе од сваке прљавштине тела и духа (2 Кор. 7,1), да бисмо осветили Божанско Име, погасивши жељу која се са страстима неприлично уживљава; и логосом (= *смислом*) свежимо гњев, који неуредно манита уживањима, - да бисмо кротошћу дрихватили долазеће Царство Бога и Оца. И да следећу реч Молитве (Оченаша) спојимо са претходнима, говорећи: „*Да буде Воља Твоја, како на небу, њако и на земљи*” (Мт.6,10).

- наставиће се -

Свети Максим Исповедник
(фреска, рад оца Стаматиса Склириса)

Прикључиће се на форум «Православље»:
www.verujem.org/forum